

Kreovanie teórie kriminálno-policajného poznania

Anotácia: Autori na základe výsledkov aplikovaného výskumu charakterizujú vo forme vedeckej štúdie prístupy, ktoré akceptujú pri participácii na konštituovaní policajných vied a pri vytváraní teórie kriminálno-policajného poznania. Pri riešení tohto problému zvyrazňujú význam týchto vedeckých aktivít v ich systémovej štruktúre pre policajnú prax a teóriu. Podľa názoru autorov prezentované poznanie je akceptovateľné v policajnej praxi pri tvorbe a využívaní metodík, v teórii pri skúmaní, vysvetľovaní a hodnotení týchto kategórií v súlade s potrebou kreovania metodológie v systéme policajných vied.

Kľúčové slová: kriminálno-policajné poznanie, policajné vedy, policajná realita, praktické vedy, kreovanie teórie kriminálno-policajného poznania.

Úvod

„Ako ovplyvňuje spoločenský vývoj bezpečnostná situácia?“, „Ako na bezpečnostnú situáciu reaguje a bude reagovať občan?“, „Čo je nutné riešiť v súvislosti s prípravou polície na vznikajúcu bezpečnostnú situáciu?“

Autori predkladanej vedeckej štúdie sú presvedčení, že hľadaním odpovedí na uvedené otázky je možné prispieť ku kontinuálnemu zavádzaniu kvalitatívne nových (*zdokonalených*) postupov do policajnej praxe – *predovšetkým na úseku zabezpečenia práv a slobôd občanov a záujmov spoločnosti.*

Príslušníci polície si uvedomujú, že pocit a potreba bezpečnosti je základnou spoločenskou potrebou.¹ V týchto súvislostiach akceptujú, že bez adekvátneho riešenia bezpečnosti nie je možná reálna ekonomická prosperita, zvyšovanie a skvalitňovanie životného štandardu obyvateľov, rozvoj ich slobodných aktivít vo všetkých spoločenských sférach i ochrany ich dôstojnosti. Tieto skutočnosti výrazne ovplyvňujú samotnú orientáciu a prístup polície k plneniu úloh v duchu zásady *„Pomáhať a chrániť“.*

Analogickým výkladom uvedených postulátov je možné vysloviť záver, že dosahovanie požadovaného úspechu na úseku kontroly kriminality (*prevencia, represia*) je podmienené funkčnosťou systému policajného konania, ktorý je zosúladený s plnením stanovených úloh. Z tohto dôvodu sa ukazuje ako správne, ak sú pri riešení úloh, ktoré súvisia s charakterizovaním obsahu policajného konania, prioritne zodpovedané otázky: **„Čo je to polícia, ktoré jej činnosti môžeme označiť prívlastkom policajné?“** Dá sa povedať, že nie je chybou, ak sú pri hľadaní odpovedí na túto zdanlivo jednoduchú otázku vymedzené funkcie polície v spoločnosti a zdôvodnená účelová diverzifikácia zodpovednosti policajných subjektov pri plnení zákonom delegovaných úloh.²

¹ ERNEKER, J., PORADA, V. a kol. *Poznávaní potrieb a transfer vedeckých poznatkov do policejní praxe.* Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. s. 53. *„Bezpečnosť je absencia hrozieb pre základné hodnoty, medzi ktoré patria ľudské práva a slobody.“* *„Termínom bezpečnosť je označovaný súbor opatrení na ochranu a rozvoj ľudí a spoločnosti, t. j. na ochranu a rozvoj chránených záujmov.“*

² LUKEŠ, Z. *Základy bezpečnostného práva.* Praha: Academia, 1971. s. 42. *„V historických záznamoch je celý rad rozporných informácií o samotnom vzniku „policajného remesla“, „policajnej činnosti – profesie“. Aj napriek tejto skutočnosti je možné predpokladať, že kreovanie policajnej profesie súvisí s procesom spoločenskej delby práce, so vznikom triednej spoločnosti. Vládnuca trieda si účelovo vytvára špeciálne zložky na presadzovanie svojich záujmov. Paralelne so vznikom spoločenských tried vzniká právo a kontrola dodržiavania práva. Na základe týchto úvah je možné vysloviť záver, že historický vývoj policajných orgánov a ich činnosť je možné pochopiť len v úzkej súvislosti s vývojom štátu a štátnej správy, ktorej organickou súčasťou tieto orgány a inštitúcie boli a sú.“*

Tak ako neexistuje kryštalicke čistý model žiadneho sociálneho javu, ani v súčasnej demokratickej spoločnosti nie je polícia homogénnym, statickým a presne definovateľným fenoménom. Je v stálom pohybe, prispôsobuje sa ekonomickým, politickým, sociálno-psychologickým a ďalším vplyvom, pričom tieto zmeny majú skôr akceleračnú tendenciu. Z týchto dôvodov vykazuje konkrétnu relevanciu hľadanie odpovedí na otázky: „Čo má polícia v demokratickej spoločnosti (systéme) robiť a aké má mať pri svojom konaní právomoci – kompetencie?“ Pri odpovedi na tieto otázky je možné uviesť, že väčšina našej spoločnosti vníma, že policajti majú svoju právomoc a tú sú povinní používať pri neustálom vedomí, že vykonávajú demokratickú oprávnenú verejnú úlohu štátu pri zabezpečovaní bezpečnosti občanov. Vo svojej práci sú odkázaní na súhlas a spoluprácu s občanmi a inými bezpečnostnými zložkami, ktoré sú kompetentné participovať na plnení úloh súvisiacich so zabezpečením vymožitelnosti práva.

Aktuálne policajné teórie (*sumarizované v konštituovaných policajných vedách*) považujú spoločnosť a políciu za partnerov. Pri zdôvodňovaní tejto tézy je využívaný celý rad argumentov. Napríklad z výsledkov aj nami aplikovaného výskumu vyplýva, že je potrebné, aby polícia vo vzťahu k občanom zmenila svoju stratégiu. Úzkou spoluprácou s občanmi na miestnej úrovni sa musí pokúsiť obnoviť samoregulujúce mechanizmy neformálnej spoločenskej kontroly a pod. Zo zahraničných skúseností je možné uviesť, že v demokratických štátoch sa zavádza model **Community Policing (spoločenská policajná práca)**, ktorý je vytváraný s cieľom zvyšovania efektivity kontroly kriminality, na znižovanie strachu z kriminality, na zvýšenie kvality života a zlepšenie služobnej činnosti i legitimity polície.³

Analýzou uvedených skutočností je možné dospieť k záveru, že pozícia polície v spoločnosti je formulovaná, avšak jej vytváranie a upevňovanie je spájané s celou plejádou historických, súčasných a predpokladaných rozporov. Rešpektujúc potreby policajnej praxe a teórie, ambíciou autorov tejto vedeckej štúdie je teoretickým poznaním participovať na odstraňovaní týchto rozporov.

... “V okruhu vied o štáte a práve je pomerne málo termínov, ktorých obsah v historickom vývoji sa menil tak ako termín „polícia“. Od starogréckeho výrazu „polis“ a „politeia“ cez francúzsky a anglický „police“, taliansky „polizia“ a nemecký „Polizei“ sa od 18. storočia začína termín „polícia“ používať aj v Rakúsko-Uhorsku.

Ak je toto označenie skúmané z pohľadu histórie, je možné zistiť, že nemalo presne ohraničený zmysel. Frekventovane sa ním označovali najrozličnejšie situácie, resp. činnosti. Rozumel sa ním napríklad verejný poriadok, spoložitie občianstva, pričom na jeho docielenie mala slúžiť činnosť verejnej moci. V určitej dobe zahrňoval všetku činnosť štátu a jeho obsah sa menil tak, ako sa rozvíjala štátna správa. V neskoršej dobe bol chápaný ako vnútorná správa krajiny. V 19. storočí sa začala rozlišovať tzv. pozitívna (starostlivosť o hospodársky a kultúrny rozvoj štátu) a negatívna (činnosť smerujúca k udržaniu poriadku) činnosť štátnej správy. Dá sa povedať, že tým bol vymedzený užší pojem polície, zahrňujúci len činnosť štátnej správy, smerujúca k udržaniu verejného pokoja a poriadku a čeliaca nebezpečenstvu hroziacemu celku i jednotlivcom. Pojmom „polícia“ sa začali označovať špeciálne štátne orgány, ktoré plnia menom štátu bezpečnostné úlohy a sú vybavené potrebnými právomocami. O pojme polícia sa hovorí v materiálnom, formálnom a inštitucionálnom zmysle.”

³ C. de ROVER *Slúžiť a chrániť, ľudské a humanitárne právo pre policajné a bezpečnostné sily*. Bratislava: Príroda, 2003. s. 51: „Analogickým výkladom **postulátov tohto modelu** je možné uviesť, že od príslušníkov polície, ktorí ho pri plnení úloh akceptujú, sa očakáva, aby:

- ✓ správne pochopili a presadzovali svoju spoločenskú pozíciu a funkciu,
- ✓ zvyšovali úroveň svojej osobnej zodpovednosti,
- ✓ disponovali požadovaným profesionálnym majstrovstvom,
- ✓ boli autonómni, kreatívni a zdravo iniciatívni,
- ✓ vytvárali predpoklady na permanentnú kooperáciu s občanom, a to v požadovanej pokore k jeho reálnym a očakávaným požiadavkám a pod.“

1 Teórie v systéme policajných vied

Teória je súbor tvrdení o predmete výskumu, ktoré v danej etape poznania považujú jej autori za pravdivé. Predpokladom akceptácie teórie je, aby nebola v rozpore so súčasnými skúsenosťami a výsledkami experimentov a bola vnútorne konzistentná. V praktických vedách je teória zovšeobecnením skúseností z praxe. Predpovedá vlastnosti a javy, ktoré v čase jej formulovania ešte neboli pozorované. Teória predstavuje súbor dobre podložených hypotéz, ktoré vysvetľujú určité procesy. Ambíciou autorov teórií je, aby sa tieto predpovede potvrdili. Tento stav bude dôkazom o ich pravdivosti. V súčasnosti je policajných teórií viacero a nevyhnutne sa nevyklučujú.⁴

1.1 „Čo sú to policajné vedy?“

„*Prečo sú policajné vedy praktické?*“ Z publikovaných informácií je zrejmé, že odborníci pri zodpovedaní na túto zdanlivo jednoduchú otázku nie sú jednotní. Väčšina z nich sa však zhoduje v tom, že policajné vedy sú **aplikované (praktické) vedy**, ktoré sú povinné citlivo vnímať súčasný vývoj celkovej vedeckej atmosféry a dokázať ju samostatne a kriticky zvládnuť. Argumentujú tým, že tak teórie policajných vied, ako aj ich výskum slúžia predovšetkým určitému praktickému účelu. Z výsledkov analýzy uvedených názorov vyplýva, že ak chceme byť dôslední pri riešení tejto otázky, je vhodné rešpektovať klasifikáciu vied a medzi nimi aj členenie na vedy „základné“ a „praktické“.⁵

Základné vedy (teoretické, fundamentálne) sú vedami o dianí, „o tom, čo sa deje, o udalostiach“. Tieto vedy toto dianie opisujú, vysvetľujú a predvídajú. **Praktické vedy sú vedami o konaní.** Účelom ich konštituovania je vytváranie predpokladov na optimálne fungovanie človeka v spoločnosti v rôznych oblastiach – v oblasti priemyslu, poľnohospodárstva, ochrany zdravia, vzdelávania a pod.⁶ **Praktické vedy systémovo spracovaným poznaním dávajú návod, ako konať, ako projektovať účelovo realizované konanie a dosahovanie stanovených cieľov.** Ako základné charakteristiky praktických vied je možné uviesť:

- a) Motívy a ciele konštituovania praktických vied – praktické vedy odpovedajú na otázku „Ako konať?“, aby boli uspokojené záujmy a potreby; sú teda vedami o konaní, t. j. ich predmetom je príprava konania (*činnosti*) ľudí.
- b) Základné bádateľské činnosti – typické sú projektovanie a hodnotenie; projektovanie je prakticky považované za hlavnú procedúru používanú v praktických vedách (*často sú nazývané vedami o projektovaní*) – tvorba informačných modelov budúcich možných stavov; rovnako procedúra hodnotenia má v praktických vedách podstatne väčší význam, hodnotenie – dá sa povedať, je prítomné vo všetkých etapách cyklu poznávania.
- c) Základné tvrdenia a ich charakter – sú vedecké pravidlá a projekty, ktoré majú normatívny charakter – vyjadrujú postupy potrebné na dosiahnutie cieľa, sú to návody na činnosť, ktorá má realizovať stanovený cieľ.

⁴ HOLCR, K., PORADA, V. a kol. *Policajné vedy. Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň: Vydavateľstvi a nakladateľstvi Aleš Čeněk, 2011. s. 55.

⁵ Podľa niektorých koncepcií sú policajné vedy „základné“ (teoretické), ale súčasne aj „aplikované“ (praktické). Toto poňatie sa uplatňuje pri rozlišovaní druhov výskumu, ktoré sú využívané pri rozvoji policajných vied („základný výskum“, „aplikovaný výskum“). Praktické vedy vzhľadom na účel je možné charakterizovať ako vedy, ktoré majú zabezpečiť optimálne fungovanie človeka v spoločnosti v rôznych oblastiach – priemyslu, poľnohospodárstva, ochrany, vzdelávania a pod.

⁶ HOLOMEK, J., ŠIMANOVSKÁ, T. *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2002. s. 78.

d) Kritérium hodnotenia poznatkov – efektívnosť, ako komplexné kritérium, vyjadruje účinnosť poznávania (*resp. konania*), ako aj vyjadrenie jeho prijateľnosti, ekonomickosti a pod.⁷

Analogickým vysvetlením týchto skutočností je možné dospieť k záveru, že potreba explorácie (*prieskum, vyšetrovanie kladením otázok*) a explanácie (*vysvetľovania*) policajnej praxe vychádza zo samotného filozofického chápania vzťahu teórie a praxe. Jeho vymedzenie je závislé nielen od filozofickej školy či filozofického prúdu, ktorý ho interpretuje, ale aj od toho, aké významné útvary a spojenia dominujú pri ich vymedzovaní. Pokiaľ sa v tomto poňatí vychádza z prvotnosti praxe a druhotnosti poznania, potom potreba vedeckých poznatkov v súčasnej policajnej praxi určuje, diktuje, limituje policajná prax samotná.⁸ Zdrojom vývoja poznania v policajnej praxi a vývoja policajnej teórie je permanentne riešenie filozofického rozporu medzi policajnou teóriou a praxou, pričom policajná prax je určujúcou stránkou tejto rozpornej jednoty. Potrebu a oblasti vedeckého poznávania činnosti polície tak v konečnom dôsledku determinuje policajná prax. Úlohou vedeckého poznávania súčasnej policajnej praxe je slúžiť jej samotnej. Pokiaľ má vedecké poznanie plniť túto úlohu, musí rezolútne eliminovať všetky prvky dogmatizmu alebo prakticismu stále sa ešte prejavujúcich u niektorých policajných „odborníkov“. Prakticismus i dogmatizmus deformujú dynamický vzťah medzi poznaním a praxou, teóriou a skúsenosťami a sú objektívne škodlivé nielen pre policajnú teóriu, ale predovšetkým pre policajnú prax samotnú.⁹

V súvislosti s rozvojom policajných vied je možné uviesť, že často diskutovanou otázkou je vymedzenie ich špecifického predmetu. Z výsledkov tejto diskusie je zrejmé, že vymedzenie tohto základného atribútu policajných vied je v súčasnosti zložitým teoretickým a praktickým problémom. Aplikovaný výskum potvrdzuje, že je to najmä preto, lebo odborníci sa nemôžu zhodnúť na identite teoretických a praktických potrieb policajného konania.¹⁰ V týchto intenciách za pozitívne je možné označiť, že kontinuálne a konštruktívne prebieha odborná vedecká diskusia o týchto potrebách. Na základe jej výstupov sme dospeli k záveru, že už v súčasnej dobe **policajné vedy** v svojom obsahu subsumujú vznikajúci **systém vedeckých poznatkov o policajnej realite**.¹¹

Policajná realita je objektívne vyskytujúca sa skutočnosť v ľudskej spoločnosti, v ktorej sú realizované procesy policajného konania a vytvára sa a funguje ich logistika.

Niet sporu v tom, že pri zdôvodňovaní oprávnenej akceptácie tohto predmetu („*policajná realita*“) pri explikácii a projektovaní policajného konania odborníci využívajú rôzne argumenty. V tomto procese sa zhodujú v tom, že policajné teórie musia byť späté s policajnou praxou, ktorú svojím systémovým poznaním majú zlepšovať, rozvíjať, inovovať

⁷ HOLOMEK, J., ŠIMANOVSKÁ, T. *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2002. s. 85.

⁸ ERNEKER, J., PORADA, V. a kol. *Poznávání potřeb a transfer vědeckých poznatků do policejní praxe*. Praha: PA ČR Praha, 2006. s. 15. „*Potřebami policajnej praxe rozumieme bezprostredné pociťovanie (alebo anticipáciu) nerovnováhy a napätia v jednotlivých prvkoch policajno-bezpečnostného systému, ktoré sú (resp. s veľkou pravdepodobnosťou sa predpokladá, že môžu byť) spôsobené nedostatkom alebo prebytkom duchovných hodnôt, materiálnych vecí, podmienok alebo iných okolností nevyhnutných pre jeho optimálne fungovanie a rozvoj v takej miere, že narušajú (resp. by mohli vyvolať) taký stav, ktorý vyžaduje aktivity smerujúce k redukcii alebo k odstráneniu nerovnováhy a napätia tohto systému.*“

⁹ ŠKROVÁNEK, J. K niektorým problémom vzťahu policajnej teórie a praxe. In *Policajná teória a prax*, č. 1/2004. s. 81, 82.

¹⁰ Erneker, Holcr, Ivor, Holomek, Lisoň, Meteňko, Neidhardt, Porada, Schneider, Steinert, Stock, Viceník, Viktoriová, Stieranka.. .

¹¹ Termín „*realita*“ v spojení s určitou vedeckou entitou (*kategóriou*) sa používa pomerne frekventovane, napríklad v pedagogike – Průcha, J. 1997 – **edukačná realita**; v sociológii – Machonin, Tuček a kol. 1996 – **sociálna realita**; a iní).

a pod. Ak by teórie neprispievali k zlepšovaniu policajnej praxe, boli by považované za nelegitímne.

V súčasnosti je pojem policajná prax akýmsi zaklínadlom, ktoré má zabezpečovať oprávnenosť existencie policajných teórií (*napríklad aj teórie kriminálno-policajného poznania*). Pojem policajná prax je natoľko frekventovaný a evidentný, že skoro vôbec nie je hľadaná odpoveď na otázku: „**Čo je vlastne policajná prax?**“¹² Všeobecne sa predpokladá, že policajná prax je to, čo robia policajno-bezpečnostné orgány pri výkone svojej profesie a čo stojí v protiklade k teórii.¹³ Jej dominantnú zložku tvoria procesy policajného konania.

Procesy policajného konania tvoria najmä situácie, v ktorých sú účelovo štruktúrované realizované metódy a prostriedky ich zabezpečenia (logistika činnosti – prostredníctvom konštrukt činnosti).¹⁴ Logistiku procesov policajného konania (*konštrukty*) tvorí najmä zovšeobecnené vedecké poznanie vo forme právnych noriem, stratégií, taktík, metodík, systémov organizácie práce a riadenia, profesionálnej prípravy ich realizátorov atď.

Aj napriek tomu, že to nie je „*expressis verbis*“ vyjadrené, z týchto úvah vyplýva, že úlohou policajných vied nie je len podpora policajnej praxe, ale aj hlboké poznávanie, poznanie a vysvetlenie policajnej reality.

Autori predkladanej vedeckej štúdie tieto skutočnosti v konkrétnej syntéze akceptujú a navrhujú, aby (*rešpektujúc úroveň súčasného poznania*) termínom **policajné vedy bol označovaný systém poznania o policajnom konaní, ktorý sa v súlade so spoločenskými potrebami exploračiou a projektovaním policajnej reality účelovo rozvíja (konštituuje, kreuje).**

Pri zdôvodňovaní tohto prístupu k operacionalizácii pojmu policajné vedy si autori uvedomujú (*výsledky aplikovaného výskumu potvrdzujú*), že kompozícia poznania v ich obsahu vykazuje konkrétne rezervy. To však nepopiera jeho prínos, ktorý korešponduje s čiastkovou saturáciou praktických a teoretických potrieb. Očakávaným pozitívom je, že policajné vedy (*v súčasnej etape ich konštituovania*) plnia dôležité praktické a teoretické funkcie. Je to evidentné z registrovanej zvýšenej úrovne účinnosti a efektivity procesov policajného konania. Základnú štruktúru systému policajných vied vytvárajú **dve zložky – teória a výskum**. Teoretická zložka policajných vied predstavuje systém poznatkov, ktoré prezentujú popis a explanáciu (*vedecké vysvetľovanie*) procesov a javov policajnej reality.¹⁵ Výskumná zložka poskytuje

¹² ERNEKER, J., V. PORADA, V. a kol. *Poznávaní potrieb a transfer vedeckých poznatkov do policejní praxe*. Praha: PA ČR Praha, 2006. s. 94. „*Policajná prax je súhrnom procesov policajného konania. Je to komplex cielavedomej činnosti všetkých jej zložiek smerujúcich k zabezpečeniu zákonom stanovených úloh, ktoré polícia v spoločnosti plní.*“

¹³ FILÁK, A. *Základy teórie policejnej bezpečnostní činnosti II*. Praha: Vydavatelství POLICE HISTORY, 2006. s. 65.

ŠIMON, L. *Policajno-bezpečnostná činnosť*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016. s. 94 – 95. *Činnosť policajno-bezpečnostných orgánov sa rozumie: zvláštna forma profesionálnej služby štátu, samosprávnych, ako aj komerčných organizácií občanom. Jej obsahom je súbor výkonných, organizačných, riadiacich a ďalších aktivít. Tieto majú charakter služobných zákrokov, služobných úkonov, ostatných služobných činností a ďalších opatrení. Sú vykonávané v súlade s právnym poriadkom a etickými princípmi občianskej demokratickej spoločnosti, preventívnymi a podľa potreby aj represívnymi metódami práce. Ich cieľom je chrániť základné ľudské práva občanov a spoločnosť pred trestnou a ostatnou protispoločenskou činnosťou.*“

¹⁴ LISOŇ, M. *Teória policajného operatívneho poznania*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave. s. 48. „*Policajné konanie je syntetický pojem pre uchopenie aktivít polície a jej orgánov. V jeho systéme procesy v ich štruktúre činnosti potom možno chápať ako kategórie vyčleňujúce jednotlivé špecifické postupy, ktoré sú štruktúrované realizované pri dosahovaní stanovených cieľov – plnení úloh, ktoré občan delegoval na policajno-bezpečnostné orgány.*“

¹⁵ HOLCR, K., PORADA, V. a kol. *Policajné vedy. Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2011. s. 222. „*Policajné vedy by bez vlastnej teórie samozrejme stratili status vedného odboru.*“ „*Policajné vedy sa líšia od vied fundamentálnych predovšetkým typom otázok a adekvátnych odpovedí, ktorých systémová integrácia tvorí systém teórie. Za meritórne otázky vied fundamentálnych sú považované otázky „čo je a prečo to je?“ a vied praktických „čo má byť a ako to čo*

dáta a zdôvodnenie pre tento opis a explanáciu. Vo svojej podstate je to vysokokvalifikovaná organizovaná odborná činnosť zameraná na získanie nových poznatkov (*základný výskum*), respektíve na objavovanie postupov, ktorými možno využiť teoretické poznatky v policajnej praxi (*aplikovaný výskum*).¹⁶

1. 2 „Prečo je potrebné kreovať teórie v systéme policajných vied?“

Presadzovanou zásadou pri konštituovaní policajných vied je, aby zložky ich teórie a výskumu boli vzájomne prepojené. Táto interpretácia potvrdzuje, že pri napĺňaní tohto očakávania sú registrované situácie, v ktorých uvedená synergia nefunguje. To negatívne determinuje akceptáciu systému policajných vied (*poznania*), a to tak v praktickej, ako aj v teoretickej rovine. Osobitne sa to odráža pri účelovom systémovom členení policajných vied na základe funkčných oblastí policajnej reality, predovšetkým – **spoločenskej (regulačnej, ochrannej, donucovacej, výchovnej, vzdelávacej a pod.), poznávacej a organizačno-riadiacej**. Je to tak preto, lebo tieto funkcie je možné systémovo využiť pri eventuálnom vytváraní teórií vedných odborov v systéme policajných vied.¹⁷

Iný pohľad na rozhodujúcu oblasť vedeckého poznávania policajnej reality možno prezentovať podľa základných hľadísk určujúcich postavenie, miesto a úlohy polície v spoločnosti. Podľa toho prístupu by obsah mal vychádzať z hľadiska spoločenského (*politického, občianskeho*), organizačného a z hľadiska bezpečnostného.¹⁸

Autori zastávajú názor, že tieto úvahy vykazujú konkrétnu relevanciu, a to najmä vo vzťahu k účelovej diverzifikácii policajnej reality, ktorej prejavy je potrebné rešpektovať pri vytváraní teórií v systéme policajných vied v súlade s identifikovanými praktickými a teoretickými potrebami.

Niet sporu o tom, že pri objektivizácii uvedených konštatácií je možné použiť argumenty, ktoré sú prevzaté štúdiom iných vied. Je to preto, lebo vedecké poznanie v sústave svojich základných zákonov a kategórií musí v sebe imanentne obsahovať prvky systémových aspektov, ktoré sú reprezentované dynamikou väzieb medzi celkom a jeho časťami. Vo vede je **systémový prístup** metodologický smer, ktorý si kladie ako hlavné úlohy vypracúvať metódy skúmania a konštruovanie zložito organizovaných objektov – systémov rozličných typov a tried. Systémový prístup je spôsob myslenia, resp. riešenia problémov, pri ktorom sa javy chápu komplexne v ich vnútorných a vonkajších súvislostiach. Pri systémovom prístupe sa definuje systém jednak predmetom skúmania, jednak procesmi skúmania so zameraním na

najefektívnejšie dosiahnuť?“ Artefakty vied fundamentálnych sú hodnotené „pravdivé alebo nepravdivé“, vied praktických ako „správne alebo nesprávne“. Policajné vedy ako vedy praktické si tak budujú svoj systém teórie, avšak iným spôsobom ako vedy fundamentálne. Jeho ďalšie rozvíjanie patrí k trvalým úlohám vedeckého spoločenstva policajných vied.“

¹⁶ Výskum je bádanie, skúmanie, v ktorom ide o poznanie doposiaľ nepoznaných skutočností na základe analýzy už známych skutočností. Výskum v policajných vedách je systematická tvorivá činnosť, ktorej cieľom je poznať príčiny a podmienky existencie konkrétnych prírodných a spoločenských javov, ktoré súvisia s plnením funkcií policajného konania.

¹⁷ Vedný odbor alebo vedecká disciplína je teoreticky a empiricky zdôvodnená, historicky vzniknutá, relatívne stála štruktúrna jednotka vedy. Je súčasťou vedy vo všeobecnom zmysle, charakterizovaná špecifickým predmetom a metódou bádania. Vedný odbor je vyvíjajúci sa systém vedeckých poznatkov o určitej oblasti skutočnosti a zároveň aj základná forma organizácie vedeckej práce. Vo vednom odbore sa formuje predmetná a metodologická jednota výskumu v danej oblasti vedného bádania.

Existuje celý rad definícií a metafor vedných odborov: „... vedný odbor je systémom zdôvodnených výpovedí, formulovaných viac-menej špeciálnym vedeckým jazykom; aktivitou, špeciálnou činnosťou, spojenou s rôznymi inštitúciami, s existenciou vedeckých časopisov, konferencií a pod.; sociálnym javom, faktorom, ktorý významne ovplyvňuje celý ďalší život spoločnosti, napr. výrobu, životný štýl, vzdelávanie.“ (Kuchár, I., Zeman, V. In *Filozofie vedy*, Praha, Svoboda, 1968,).

¹⁸ PORADA, V. HOLCR, K. a kol. *Policejní vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2011, s. 72 a nasl.

vnútorné i vonkajšie väzby medzi jeho prvkami (*úlohami*). Na základe systémových vzťahov sa v závislosti od zvolenej rozlišovacej úrovne rozdeľuje systém na jednotlivé časti, pri skúmaní ktorých sa vychádza zo systému ako celku vrátane jeho cieľov. Predmet skúmania sa chápe dynamicky, to znamená, že sa berú do úvahy aj zmeny jeho stavu, správania i štruktúry (*systému*). Z tohto vyplýva predovšetkým to, že predpokladom správneho uchopenia systému v celej jeho zložitosti, najmä jeho vertikálne a horizontálne vzťahy, je jeho rozklad na jednoduchšie subsystemy, potom na mikrosystémy, ba až na jednoduché prvky (*v ich genéze*). Táto historicky najpoužívanejšia metóda postupnej analýzy, využívanie štrukturálneho prístupu, nachádza najširšie vedecké uplatnenie (*napríklad pri najstarších pokusoch išlo o nájdenie jednotného obrazu zložitého sveta*).

Podobne ako v iných vedách tvorcovia policajných vied opisovaním subsystemov a mikrosystémov v rozmanitých vzťahových štruktúrach a interakciách hľadajú a nachádzajú (*objavujú*) nielen existujúce vzťahy, ale aj nejednotnosť a diferenciacie umožňujúce postrehnúť aj najjemnejšie odtiene rozdielov policajnej reality. V procese konštituovania policajných vied akceptácia tohto prístupu má pragmatický charakter. Je to predovšetkým preto, lebo to, čo ľudí na ich konaní zaujímal a zaujíma najviac, je jeho účinnosť a efektívnosť (*funkcia*). Dosahovanie týchto mét je do značnej miery determinované prípravou tohto konania. Príprava konania môže byť tým lepšia, čím hlbšie a presnejšie je poznanie o danom konaní, najmä o jeho systéme, účele, cieľoch, procesoch, prostriedkoch, metódach, ktoré v súlade s identifikovanými potrebami za určitých situácií môžu byť napĺňané, plnené, realizované, využívané, aplikované a pod. Pozitívne je, že tieto skutočnosti sú evidentné v policajnej praxi, ktorá využíva systematicky spracované poznanie v policajných vedách. Z výsledkov skúmania týchto vzťahov vyplýva, že **policajné vedy sú v súčasnej dobe konštituované v súlade s existujúcimi (*identifikovanými*) spoločenskými a policajnými potrebami (*praktickými a teoretickými*). Prostredníctvom teórií (*ich základom je výskum*) je systém policajných vied v priamej a bezprostrednej interakcii s praxou.**

Teoreticko-metodologický rozvoj policajných vied vyžaduje, aby sa konfrontovali a samostatne vyrovnávali so súčasným stavom v teórii a metodológii vedy na začiatku 21. storočia, aby boli citlivé k súčasnému vývoju celkovej vednej atmosféry a dokázali ju samostatne a kriticky zvládnuť. Policajné vedy sú konštituované ako praktické, sociálne a bezpečnostné vedy. Policajné vedy sú späté s policajnou praxou, ktorú reprezentujú najmä účelovo realizované procesy policajného konania. Úlohou policajných vied nie je len podpora policajnej praxe, ale hlboké poznanie systému činností, ktoré vytvárajú účelovo realizované procesy policajného konania. Ich mnohotvárnou rôznorodosťou je možné označiť za základný determinant pri vytváraní a diverzifikácii **policajných teórií** (*argument na zdôvodnenie aplikácie plurálu pri používaní pojmu „policajné vedy“*), ktoré sú v systéme policajných vied odrazom spektrálneho prístupu pri skúmaní policajnej reality. Preto sa od týchto teórií oprávnenne očakáva praktická podstata a konkrétny historický obsah.

Ďalšie argumenty v prospech kreovania policajných teórií je možné objektivizovať analýzou samotných prístupov, ktoré sú akceptované pri explanácii a projektovaní systému policajnej reality. Pri tejto špecifickej vedeckej činnosti sa vychádza zo zistenia, že vlastnosti systému, ako určitého celku, nie sú determinované len superpozíciou vlastností tvoriacich podsystémy. Poznávaním a skúmaním vzťahov, efektov, ktoré existujú a vznikajú v štruktúre policajnej reality, sú objavované ďalšie relevantné, kvalitatívne nové vlastnosti jej celého systému. To potvrdzuje, že zložitosť, bohatosť policajnej reality, ktorú by mali skúmať policajné vedy, nie je možné charakterizovať len jednoduchou analýzou väzieb medzi celkom a jej časťami. Súčasný rozvoj týchto vied si vyžaduje viac. Je potrebné prejsť na kvalitatívne nový základ. Presunúť záujem od štádia jednoduchého skúmania jednotlivých prvkov a kauzálnych vzťahov na skúmanie štruktúry systému policajnej reality a fungovania jej

súborov v policajnej teórii a praxi. Z výskumu je zrejmé, že procesy skúmania policajnej reality nie je vhodné realizovať v statickom režime, teda izolovane, ale naopak, dynamicky, v jej konkrétnom praktickom a teoretickom systémovom prejave. Pri kreovaní teórií v systéme policajných vied tieto overené prístupy a postupy musia byť akceptované. Účelová diverzifikácia policajných vied v spektrálnom prejave policajnej reality vytvára vhodné podmienky na uplatnenie predovšetkým intra- a interdisciplinárnych analýz teórií (*vedných odborov*). Účel tejto diverzifikácie je vhodné spájať s koncipovaním podstaty, správnej interpretácie, hodnotenia a riadenia teórií (*vedných odborov*) v procese ich kreovania. Týka sa to aj teórie kriminálno-policajného poznania.¹⁹

2 Proces kreovania teórie kriminálno-policajného poznania

Na to, aby príslušníci polície plnili svoje poslanie (*úlohy, funkcie*), musia byť stále zdokonaľované zodpovedajúce legislatívne, organizačno-riadiace, taktické a technické predpoklady na ich konanie. Zjednodušene povedané, skutočnosť, že konanie polície je charakterizované mimoriadnym bohatstvom obsahu, mnohostrannosťou javov, udalostí a vzťahov, vyžaduje aj zodpovedajúcu rôznorodosť metód, postupov a prostriedkov pri účelovej realizácii jeho procesov. Preto je potrebné z metodologického a metodického hľadiska v štruktúre policajného konania generovať určité kategórie v podobe organizačno-taktických foriem, ktoré sa od seba líšia tak právnym základom, zameraním, ako aj metódami a prostriedkami.²⁰

Spravodajská činnosť, operatívno-pátracia činnosť a policajné vyšetrovanie sú súčasťou štruktúry policajného konania. V policajnej praxi pri poznávaní konkrétnych trestných činov tvoria procesy týchto špeciálnych činností systém. Pre potreby policajnej praxe a teórie je vhodné, ak je tento systém skúmaný a vysvetľovaný ako jednotný celok, ktorý je možné označiť termínom kriminálno-policajné poznanie.

Správnosť týchto prístupov potvrdzujú výsledky a efekty, ktoré sú v policajnej praxi dosahované pri plnení úloh. Ich analýzou je možné dospieť k záveru, že ak sú tieto procesy systémovo realizované (*využívaním kompetencií – právna regulácia, zodpovednosť*), výrazne ovplyvňujú úroveň objektivity, účinnosti a efektivity pri poznávaní trestných činov. V teoretickej oblasti je možné poukázať na adrešnú, cieľavedomú a systematickú vedeckovýskumnú prácu, ktorej objektom je kriminalita (*jej fragmenty*) a predmetom sú procesy týchto špecifických činností pri jej poznávaní.

Prax potvrdzuje, že bez spracovanej teórie tieto požiadavky nie je možné plniť v súlade s identifikovanými potrebami. Teória zaujíma významné miesto v samotnom systéme poznávania. Výsledky teoretického poznávania sú predpokladom úspešnej realizácie ľudských činností. Teória svoju spoločenskú funkciu plní predovšetkým tým, že vypracováva objektívne poznanie, ktoré je využiteľné pri zvyšovaní úrovne účinnosti a efektivity konania (*plnenia stanovených úloh*) a zároveň ho pomáha zavádzať do praxe.

Teoretické poznanie, z hľadiska plnenia úloh v systéme policajného konania, významným spôsobom prispieva k napĺňaniu princípov slobody, demokracie a práva v súlade s jednotlivými funkciami právneho štátu.

Analogicky uvedené skutočnosti sú rešpektované pri riešení otázok súvisiacich s **teóriou kriminálno-policajného poznania, ktorú** v podmienkach Slovenskej republiky (*rešpektujúc potreby policajnej praxe a teórie*) kreujú v systéme policajných vied pracovníci Akadémie PZ v Bratislave.

¹⁹LISOŇ, M. *Teória policajného operatívneho poznania*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave. s. 47.

²⁰HOLOMEK, J., ŠIMANOVSKÁ, T. *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2002. s. 42.

Charakteristika historického vývoja a rozbor súčasnej úrovne kreovania teórie kriminálno-policajného poznania dokazuje, že rad problémov nie je celkom doriešený a niektoré otázky ešte čakajú na odpoveď. Predovšetkým je zrejmé, že je nevyhnutné postupne prekonať parciálny charakter jednotlivých policajných teórií a prikročiť k systémovému poznaniu policajného konania so snahou odhaliť a následne definovať jeho organizačno-taktické formy (*činnosti*), v ktorých sa odráža jeho obsah.

Hlavným cieľom kreovania predmetnej teórie kriminálno-policajného poznania je vymedziť základné zákonitosti a faktory, ktoré determinujú podstatu a obsah systémovo realizovaných procesov spravodajskej činnosti, operatívno-pátracej činnosti a vyšetrovania. Z hľadiska konkrétnych funkcií predkladanej teórie ide predovšetkým o rozpracovanie otázok základného pojmového aparátu, právnej normatívnej regulácie a explanácie procesov kriminálno-policajného poznania ako celistvého systému pri jeho účelovej realizácii. V záujme naplnenia týchto cieľov sú:

- ✓ špecifikované všeobecné teoreticko-metodologické východiská procesov kriminálno-policajného poznania;
- ✓ v nadväznosti na predchádzajúci stupeň poznania a s dôrazom na systémové poňatie analyzované základné faktory determinujúce realizáciu procesov kriminálno-policajného poznania;
- ✓ sformulované princípy procesov kriminálno-policajného poznania ako základné idey odrážajúce ich entitu a poslanie v spoločnosti, pri rešpektovaní špecifik objektov pôsobenia;
- ✓ vymedzené obsah, štruktúra a realizačné možnosti procesov tejto špecifickej činnosti polície ako systému;
- ✓ na základe dosiaľ vykonaného skúmania vymedzené hlavné organizačno-taktické formy účelovo realizovaných procesov kriminálno-policajného poznania odrážajúce jeho funkcie a obsah;
- ✓ vytvorené dostatočné informačné predpoklady na aplikáciu výskumu kriminálno-policajného poznania v systéme policajného konania.

Výber metód využitých pri spracovaní teórie bol predestinovaný (*predurčený*) jej charakterom. Pri voľbe metód autori rovnako rešpektovali stanovené ciele pri plnení konkrétne vymedzených úloh v oblasti praxe a teórie. Akceptáciou uvedených faktov a obmedzujúcich determinantov bola aplikovaná teoretická analýza. Touto metódou je možné pochopiť zložitosť i rozporuplnosť javov prebiehajúcich v oblasti realizácie procesov kriminálno-policajného poznania v systéme policajného konania. Pri skúmaní jeho vývoja a rozbere súčasného stavu poznania bol dôsledne uplatnený historický a systémový prístup. Prezentovaný vyhradený postoj autorov k teoretickému rozpracovaniu problematiky kriminálno-policajného poznania rešpektuje objektívne dané podmienky príslušnej etapy rozvoja spoločnosti. Tieto skutočnosti potvrdzujú, že autori v obsahu spracovanej teórie konkrétne formulujú stanoviská, v ktorých sa hlavný dôraz kladie na činnostné poňatie procesov, ktoré je rozhodujúce pri plnení stanovených úloh v policajnej praxi. Z ďalších metód boli využité predovšetkým metódy logiky – *analýza, syntéza, dedukcia a indukcia, analógia a iné logické operácie*, bez ktorých by nebolo možné dosiahnuť adekvátnu úroveň objektívneho poznania. Rovnako bola aplikovaná metóda komparácie, ktorá je využitá predovšetkým pri porovnávaní poňatia tejto špecifickej policajnej činnosti v Slovenskej republike a iných štátoch – predovšetkým v rámci EÚ.

Pri spracovaní boli využité aj osobné skúsenosti a informácie získané priamym pozorovaním, chápaným ako základný zdroj empirickej informácie o objekte skúmania (*procesov kriminálno-policajného poznania*) v reálnych (*subjektom pozorovania*)

neovplyvnených) podmienkach a tiež konzultácie s príslušnými odborníkmi policajnej praxe s následným zovšeobecňovaním ich skúseností.

Autori rešpektujú, že vedecké poznávanie musí byť formulované jazykom teórie, ktorý operuje s najrôznejšími kategóriami a pojmami. Takto formulované kategórie a pojmy, v závislosti od úrovne všeobecnosti, umožňujú realizovať explanáciu a predikciu (*budúci odhad*) skúmaných entít. Aj pri tvorbe teórie presné a jednoznačné používanie terminologických výrazov, pokiaľ objektívne odrážajú entitu skúmaného fenoménu, procesu či udalosti, vopred eliminuje akékoľvek nejasnosti týkajúce sa obsahu slova alebo jeho významu. Používanie osobitných odborných slov, ktoré vylučujú homonymiu (*rovnozvuchnosť*), synonymiu a znemožňujú synkretizmus (*prekrývanie*), je charakteristické pre odborne kvalifikovaný jazykový štýl. Táto intelektualizácia spisovného vedeckého jazyka je preto úzko spojená s terminológiou, t. j. s odborným názvoslovím. To znamená, že v kreovanej teórii je nevyhnutné, aby tieto výrazy mali všeobecný charakter a boli univerzálne využiteľné bez ohľadu na konkrétny priestor a čas.

Pri spracovaní predkladanej vedeckej štúdie sú uvedené prístupy akceptované. Na začiatku akéhokoľvek výkladu je poskytnuté čitateľovi vysvetlenie, aký obsah je vkladajú do jednotlivých výrazov, ktoré sú využívané pri komunikácii s ním. Pri tomto postupe je evidentná zmysluplnosť vedeckej práce. Tá korešponduje s registrovanými potrebami transferu vedeckého poznania do policajnej praxe. Z pragmatického hľadiska ide najmä o tieto potreby:

- ✓ adekvátne a včas reagovať na meniace sa podmienky vo vývoji bezpečnostnej situácie,
- ✓ komplexne a vedecky reagovať na procesy modernizácie a organizovanosti kriminálnych metód a prostriedkov ohrozujúcich bezpečnosť občanov,
- ✓ v reálnom čase identifikovať a riešiť rozpory medzi dynamicky sa meniacou bezpečnostnou situáciou a relatívne stabilnými prístupmi ich riešenia,
- ✓ meniť postavenie polície ako „*služba občanom – pomáhať a chrániť*“,
- ✓ efektívnejšie využívať existujúce vedecké poznatky v praktickom policajnom konaní a intenzívne inovovať tradičné postupy pri realizácii jeho procesov,
- ✓ rýchlejšie a dôslednejšie prekonávať gnozeologické, osobnostné, sociálne a policajné odborné prekážky, ktoré vznikajú v transfere vedeckých poznatkov do policajnej praxe.

Vedecká práca, ktorá je realizovaná v procese kreovania **teórie kriminálno-policajného poznania**, prebieha v premenlivom a zložitom sociálnom prostredí. To generuje množstvo rôznorodých, predovšetkým kriminálno-policajných situácií, ktorých riešenie ovplyvňuje celý rad faktorov. Medzi nimi majú osobitné postavenie:

- ✓ konkrétna úroveň kreovania a rozvoja policajných teórií na národnej a medzinárodnej úrovni,
- ✓ úroveň a stupeň inštitucionálneho zabezpečenia policajných teórií (*materiálneho, personálneho, finančného a pod.*),
- ✓ efektivita transferu vedeckých poznatkov do procesov policajného konania (*pri akceptácii kompetencií v pozícii policajných manažérov...*),
- ✓ pripravenosť vedeckého spoločenstva v súlade s potrebami policajnej praxe (*pri rozhodovaní, príprave a realizácii výskumu...*),
- ✓ pripravenosť subjektov policajnej praxe systematicky prijímať a využívať vedecké poznatky (*hodnotenie spätnej väzby, odborná intervencia do procesov aplikovaného výskumu...*),
- ✓ stupňom eliminácie retardačných faktorov a bariér.²¹

²¹ ERNEKER, J. a kol. Správa z riešenia inštitucionálnej výskumnej úlohy „Aktuálne problémy rozvoja policajných vied a transfer poznatkov do policajnej praxe“ – problémový okruh VÚ 1/4 „Identifikácia potrieb

Autori pri spracovaní predkladanej vedeckej štúdie dominantne využívali poznanie z výskumu.²² Realizátori výskumu (*predovšetkým pracovníci Akadémie PZ v Bratislave od roku 1995 do roku 2016*) v priebehu jeho aplikovania osobne riešili otázky súvisiace s výkonom činností kriminálno-policajného poznania na úseku kontroly kriminality. Pritom vychádzali z premisy, že trestná činnosť (*kriminalita – súhrn pripravovaných, páchaných a spáchaných trestných činov*) ako objekt poznávania je v danej súvislosti sám osebe zložitý a veľmi komplikovaný spoločensky jav. Skladá sa z mnohých prvkov, ktorých kriminálna relevancia sa odráža predovšetkým v samotnom skutku, v ktorom sa vidí alebo predpokladá určitý trestný čin. Uvedená zložitosť sa v poznávacej praxi prejavuje rôzne. Vyčerpávajúce možnosti poznania skutočného stavu vecí v procese naplňovania konkrétneho účelu (*napríklad odhaľovanie, objasňovanie a dokazovanie trestných činov – špecifické druhy poznávania*) tvoria základný predpoklad úspešnosti pri plnení úloh na úseku kontroly kriminality. Neúplné alebo určitým spôsobom skreslené poznanie v danej súvislosti vedie k nežiaducim až závažným spoločenským dôsledkom, pretože na jednej strane môže ostať neodhalený či neobjasnený trestný čin, na druhej strane môže dôjsť k odsúdeniu nevinného človeka. V kontexte s týmto poznaním autori vyjadrujú presvedčenie, že teória, ktorá je spracovaná v tejto štúdii, svojím metodologickým arzenálom pozitívne ovplyvní úroveň účinnosti a efektivity účelovo realizovaných procesov kriminálno-policajného poznávania.

Vedeckou ambíciou *pracovníkov Katedry kriminálnej polície Akadémie PZ v Bratislave* je vypracovať základnú teoretickú systémovú štruktúru, ktorú je možné akceptovať pri kreovaní **vedného odboru „kriminálno-policajné poznanie“ v policajných vedách**. Cieľom tohto procesu, v *systematickom postupe pri presadzovaní tejto ambície*, je operacionalizovať pojem **„teória kriminálno-policajného poznania“**, a to popisom jej špecifických črt (*rysov*), teda vlastností, ktorými sa táto teória vyznačuje.²³ Pri postupnom naplňovaní týchto cieľov je použité poznanie získavané aplikovaným výskumom. Objektom tohto výskumu sú javy, **procesy kriminálno-policajného poznania**, ktoré sú účelovo realizované v systéme policajného konania. Vzhľadom na nekonečnú rozmanitosť tohto objektu pri jeho skúmaní a vysvetľovaní sú vydeľované len niektoré jeho časti, vlastnosti a stránky, ktoré sú od ostatných nutne abstrahované. Tento zredukovaný súhrn komponentov, stránok, vlastností a vzťahov operatívnej poznávacej činnosti vymedzuje predmet tohto výskumu, ktorý je pracovne označený termínom „realita kriminálno-policajného poznania“ (*d'alej len realita policajného poznania*). Realita policajného poznania je teda určitá „optika“, prostredníctvom ktorej sú vedecky skúmané a vysvetľované účelovo realizované procesy kriminálno-policajného poznania.

a aktuálnych problémov v policajnej praxi a transfer vedeckých poznatkov do profesijných štruktúr Polície ČR“ v rokoch 2004 – 2008. s. 7.

²² Možnosti rozvoja operatívnej činnosti polície: Správa z aplikovaného výskumu. VÝSK. 183, 1. vyd., Bratislava: Katedra kriminálnej polície Akadémie PZ, Katedra trestného práva Akadémie PZ, 2012. – 131 l. : 17 l. príl.

Problémy pri odhaľovaní a objasňovaní vybraných druhov trestných činov mravnostnej kriminality: Projekt vedeckovýskumnej úlohy. VÝSK. 196, 1. vyd., Bratislava: Katedra kriminálnej polície Akadémie PZ, 2013. 35 l. : tab., dotazník, 11 l.

Odhaľovanie a dokazovanie trestných činov v ekonomike: Projekt vedeckovýskumnej úlohy. VÝSK. 177, 1. vyd., Bratislava: Katedra kriminálnej polície Akadémie PZ, 2012. 33 l.

²³ Teoretická transformácia pojmov a ich prechod do roviny empiricky sledovateľných indikátorov je **operacionalizácia**.

GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing. 1992. „*Pojmy majú jednak svoju vlastnú semiotickú (predovšetkým sémantickú a pragmatickú, významovú) historickú dimenziu premien, jednak i súčasné použitie má veľmi širokú a pestrú škálu rozdielnych významov jedného a toho istého pojmu... Niektoré doterajšie „staré“ pojmy sú naplňované novým významom a zavádzané „nové“ pojmy, nezriedka na označovanie „starých“ obsahov.*“

Voľba objektu skúmania, predovšetkým jeho predmetu, je účelová a cieľavedomá. Je determinovaná množstvom obmedzujúcich činiteľov, predovšetkým úrovňou poznania všeobecne a objektom poznania zvlášť, nárokov súvisiacich s personálnou, časovou, regulačnou, materiálnou a inou realizáciou výskumu.²⁴

Systematicky spracované poznanie z aplikovaných výskumov má charakter teórie. Tú tvorí systém poznatkov, ktoré prezentujú popis a explanáciu (*vedecké vysvetľovanie*) javov registrovaných pri účelovej realizácii procesov kriminálno-polícijného poznania. Obsahovú štruktúru teórie tvorí súbor tvrdení charakterizujúcich črty reality polícijného poznania, teda vlastností, ktorými sa prvky tohto predmetu výskumu vyznačujú a môžu sa rozvíjať. Jej autori, v danej etape kreovania, ich považujú za pravdivé.²⁵

Proces kreovania teórie kriminálno-polícijného poznania je všeobecne začatý analýzami stavu, určením cieľov a realizáciou postupov, ktorými je možné verifikáciu stanovených hypotéz dosiahnuť.

2.1 „Čo je typické pre súčasný stav kreovania teórie kriminálno-polícijného poznania?“

Stav je charakterizovaný relatívne stabilizovanými parametrami, ktoré je možné v konkrétnom čase, na určitom mieste zistiť a využiť, napríklad pri stanovovaní identity určitého objektu (*vec, jav, konanie, subjekt a iné*). Na opis stavu objektu je potrebný istý súbor hodnôt. Tie sú nevyhnutné na pochopenie jeho správania, pohybu a vývinu. Hodnoty identity stavu (*zistené kvalitatívne, resp. kvalitatívne parametre*) sú určované predovšetkým samotnou úrovňou poznania javu (*objektu*), zvolenými parametrami zhody a ich akceptáciou.

„Ako je možné pristupovať pri hodnotení stavu kreovania teórie kriminálno-polícijného poznania?“ „Čo je typické pre súčasný stav kreovania teórie kriminálno-polícijného poznania?“

Vo všeobecnosti je možné uviesť, že pri nachádzaní odpovedí na takto sformulované otázky je možné predovšetkým odhaliť potrebu a stanoviť ciele, ktoré je možné určitým konaním dosiahnuť. Pritom je nutné akceptovať, že kreovanie predstavuje dynamickú kategóriu, ktorou je charakterizovaný proces.

Pri hodnotení stavu kreovania teórie kriminálno-polícijného poznania sa ukazuje ako vhodné v prvom rade akceptovať axiomatické pravidlá dialektiky, ktoré umožňujú poznávať koridory vývinu a vývoja jej systému. Dialektika pomáha odhaľovať vzájomné súvislosti, ktoré sa prejavujú v konkrétnych interakčných väzbách kreovaného systému teórie. Dialektickým prístupom je možné vymedziť dôvody súvisiace s predpokladom existencie väzieb medzi prvkami v systéme teórie, resp. zistiť ich objektívnu absenciu a pod. Akceptácia dialektiky vykazuje relevanciu v celom procese explanácie javov (*objektov*) teórie kriminálno-polícijného poznania.

Uvedené skutočnosti je možné demonštratívne ilustrovať na explanácii javov, ktoré tvoria imanentnú súčasť pri plnení vedeckovýskumných úloh prostredníctvom špecifického predmetu (*napríklad procesy poznávania, ktoré sú účelovo realizované pri eliminácii následkov kriminálnych aktivít*).²⁶ Pri týchto aktivitách je akceptovaný účelový, systematický

²⁴ ERNEKER, J., PORADA, V. a kol. *Poznávaní potreb a transfer vědeckých poznatků do policejní praxe*. Praha: PA ČR Praha, 2006, s. 78.

²⁵ Termínom kreovanie (lat.) účelovo označujeme proces, pre ktorý je typické, že sa niečo utvára, utvorí, tvorí, stvorí. Kreovanie teórie operatívneho poznania je cieľavedome a systematicky aplikovaný proces (zákonitý priebeh, dianie, vývin), ktorý je možné charakterizovať jeho štruktúrovaným priebehom.

²⁶ LISOŇ, M. Evalvacia funkcionality a organizácie a riadenia operatívno-poznávacej činnosti. In *Polícijná teória a prax*, ročník XVIII. č. 3/2010. s. 5 – 22.

a cieľavedomý postup. Jeho realizáciou je pomerne frekventovane poznávané doteraz nepoznané (*vlastnosti, parametre, zákonitosti a pod.*). Je to aj preto, lebo realizátori týchto aktivít efektívne využívajú hypotézy, ktorých platnosť verifikujú používaním zákonov a kategórií dialektiky (*bytie a vedomie, vzájomná podmienenosť, príčina a následok, všeobecné a individuálne...*). V daných súvislostiach je možné vysloviť záver: **Proces kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania je determinovaný samotným vývinom a bojom protirečení v prírodných a spoločenských javoch, ktoré sa prejavujú v javoch a samotných procesoch, ktorými ich možno účelovo, účinne a efektívne poznávať.**

Z iného uhla pohľadu identitu parametrov stavu kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania (*d'alej len stav*) je možné charakterizovať aplikovaním identifikácie systému. Identifikácia systému je špecifický proces poznávania objektov (*identifikovaných a identifikujúcich*). Umožňuje identifikujúcim subjektom definovať na identifikovanom objekte systémový model vlastnosťami, ktoré charakterizujú jeho existenciu a správanie (*identitu*). To potvrdzuje, že základným predpokladom naplnenia týchto zámerov a cieľov je dosiahnutie takej úrovne a hĺbky poznania o objekte, aby ho bolo možné systémovo modelovať. Strategická podoba parametrov modelu je vyjadrením zvrchovanej vôle identifikujúceho subjektu dosiahnuť vytýčené zámery a ciele. Ich určovanie je koncentrovaným vyjadrením tejto vôle.²⁷ Dosiahnuté výstupy (*výsledky a efekty*) pri určovaní stavu kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania, ich systematika a hodnota potvrdzujú správnu voľbu tohto prístupu. Pozitívom je, že takto určená identita stavu je využiteľná nielen na analýzu cieľov, ale aj na stanovenie postupov, ktorými je možné tieto ciele dosiahnuť (*sekundárna komparácia a pod.*).

Z publikovaného vedeckého poznania vyplýva, že **v procese kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania (*predovšetkým logickými operáciami*) je do jej systému systematicky, cieľavedome, konštruktívne implementované poznanie z polícajných vied (*zovšeobecnenie, analógia, dedukcia atď.*). Opačne, táto teória predovšetkým induktívne poskytuje spracované poznanie pre ďalší proces ich konštituovania.** Dosahované poznanie už v tomto štádiu kreovania je využívané pri strategickom rozvoji **procesov kriminálno-polícajného poznania.** Z toho vyplýva, že **teória kriminálno-polícajného poznania je dynamická vedecká kategória, ktorá sa v konkrétnom procese účelovo a cieľavedome vyvíja. Kreovanie teórie korešponduje s dosahovanou úrovňou praktického poznania o skúmaných javoch objektívneho sveta.** Pri poznávaní existujúcich, resp. vznikajúcich polícajných potrieb je aplikovaný špecifický systém vedeckého poznania (*výskum*). Prostredníctvom neho je objektívne posudzovaný existujúci stav realizácie procesov kriminálno-polícajného poznania a na základe identifikovaných potrieb je precíznejšie charakterizovaný ďalší systém ich rozvoja.

Z toho vyplýva, že vytýčené ciele v procese kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania sú adresné. Jej autori rešpektujú požiadavky konkrétnych subjektov a predovšetkým si uvedomujú, že pre nich túto teóriu vytvárajú (*prax, teória, polícajné vedy*). V súlade s napĺňaním konkrétneho účelu a sledujúc určené ciele svojím informačným potenciálom (*arzenálom*) zvyšujú úroveň potrebného poznania, a takto pozitívne ovplyvňujú možnosti a schopnosti subjektov, ktoré sa podieľajú na účelovom plnení špecifických polícajných úloh.²⁸ Uvedené skutočnosti sú identifikovateľné z výsledkov analýzy postupov

²⁷ OBOŇA, J. *Systém a systémová analýza v praxi*. Bratislava: Alfa 1990, s. 210. „Z analyzovaných procesov kreovania vedných odborov je zrejme, že z hľadiska teórie systémov fungujú podľa špecifických zákonitostí a prístupov, ktoré nemožno odvodiť z iných zákonov, platných pre úroveň prvkov tvoriacich skúmaný systém. Na samotný proces ich kreovania integračne pôsobia významné špecifické prvky, a to z hľadiska genézy, procesu konštituovania cieľov, foriem, metód, prostriedkov a perspektív vývoja“.

²⁸ Predovšetkým eliminácia aktivít kriminálnych skupín si vyžaduje zo strany polícajných subjektov aplikáciu nových metód prevencie, odhaľovania trestných činov a zhromažďovania dôkazov. Základnou vlastnosťou týchto postupov je práca s informáciami. Sú to informácie predovšetkým z ekonomického sektora (*o pohybe*

a informačných výstupov z procesov kriminálno-polícijného poznania. Táto analýza je účelovo a cieľavedome zameraná na hodnotenie plnenia konkrétnych praktických úloh. Týmto realizovanými procesmi sú dominantne poznávané rôzne formy kriminálnych aktivít, ktorých obsah a formy sa permanentne vyvíjajú. Pozitívom je, že pri ich poznávaní čoraz častejšie nachádzajú svoje uplatnenie aj informačné výstupy z teórie a pod.²⁹

Pre objektivizáciu evalvácie stavu je možné uviesť, že vzťah praxe a teórie nevykazuje izomorfný (*majúci rovnaký tvar*) systémový model.³⁰ Zdrojom vývoja poznania v policajnej praxi a vývoja policajnej teórie je permanentné riešenie filozofického rozporu medzi policajnou praxou a teóriou. Policajná prax je určujúcou stránkou tejto rozpornej jednoty (*znamená to predovšetkým, že prax bez teórie existuje*). Potrebu a oblasti vedeckého poznávania špecifických činností polície tak v konečnom dôsledku determinuje policajná prax.³¹ Súčasťou úlohou teórie kriminálno-polícijného poznania nie je len podpora policajnej praxe, ale predovšetkým čo najobjektívnejšie poznanie a vysvetlenie účelovej realizácie procesov kriminálno-polícijného poznania.

Základný kontext v procese kreovania teórie kriminálno-polícijného poznania, ktorý určuje jej zmysel a poslanie, je jej špecifický predmet. Tým je **realita kriminálno-polícijného poznania (ďalej len realita policajného poznania) – objektívna skutočnosť, ktorú táto teória skúma a používa pri vysvetľovaní určených objektov. V daných súvislostiach je možné konštatovať, že teória tento predmet systematicky rozvíja.**

Prax potvrdzuje, že zrýchľujúca sa dynamika spoločenského rozvoja vyvoláva nové policajné potreby, ktoré korešpondujú so spoločenskými (*občianskymi*). Osobitne sa to odráža pri plnení funkcií právneho štátu a zabezpečovaní akceptácie princípov bezpečnosti, práva, demokracie a humanizmu. Vzhľadom na dynamickú zmenu aspektov reality policajného poznania je systém teórie otvorený. Je budovaný tak, aby jeho prvky boli schopné reflektovať na existujúce, resp. vznikajúce situácie, v ktorých sú realizované procesy kriminálno-polícijného poznania.

Pri kreovaní teórie sú vnímané nové spoločenské aspekty. **Kreovanie teórie kriminálno-polícijného poznania korešponduje so zmenami spoločenských procesov. Vytváranie jej inštrumentária (pojmový systém, kategórie, teoretické modely, formy myslenia...) je spájané s explanáciou aj nových prístupov, ktoré korešpondujú s vývojom a rozvojom procesov kriminálno-polícijného poznania, pre ktoré sú typické otvorenosť a možnosti spoločenskej kontroly pri ich účelovej realizácii.**

Z úloh, ktoré sú priamo, resp. sprostredkovane determinované bezpečnostnou situáciou, vyplýva, že samotný rozsah a mnohotvárnosť teórie kriminálno-polícijného poznania je v súčasnej dobe širokospektrálny. Do jej systémového obsahu vstupujú stále aktualizované témy a problémy. Pri jeho budovaní, aj zavádzaním „*umelých*“ prvkov, sú rešpektované vopred zdôvodnené ciele, sféry pôsobenia, štruktúra a taktika postupu.

peňazi a tovaru, daňové podklady, zámery), ďalej informácie pochádzajúce predovšetkým z prostredia kriminálnych skupín (*o hierarchickej štruktúre organizácie, najdôležitejších osobách, stykoch, informácie o pohybe a kontaktoch určitých kľúčových osôb doma i v zahraničí, o ich hobby, zvykoch, štýle života*) a iné.

Kriminálna aktivita je realita (*identifikovateľná – poznateľná*). Predstavuje určitý systém správania, postupov osôb v príčinnej, miestnej časovej či inej súvislosti, a to pred spáchaním protispoločenskej udalosti, v jej priebehu a po spáchaní.

²⁹ LISOŇ, M., POLÁK, P. Možnosti využitia identifikácie pri poznávaní legalizácie príjmov z trestnej činnosti, In *Odhalování a identifikace výnosů z neznámých zdrojů a podezřelých obchodů*. Sborník vstupních studií. Praha: Police history, 2008. s. 100 – 143 a iné.

³⁰ *Pre izomorfiu platia zákony: 1. Is. (M, M'); 2. Is. (M, M') – Is. (M', M); 3. Is. (M, M') – Is. (M', M'') – Is. (M, M'')*.

³¹ ŠKROVÁNEK, J. K niektorým problémom vzťahu policajnej teórie a praxe. In *Policajná teória a prax*, č. 1/2004. s. 81.

Proces kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania tvorí systém. Jeho projektovanie vykazuje relatívnu stálosť a uzavretosť. Do svojho obsahu neprijíma ľubovoľné vstupy, ale iba tie, ktoré sú predvídané a s ktorými sa vopred počíta. Interdisciplinárnosť koncepcií obohacuje pohľad na túto teóriu. Prejavuje sa to najmä vo vzťahu k širším základom teórií kriminalistiky, kriminológie, práva, konštituovaných policajných a ďalších vied, ktoré sú frekventovane využívané najmä v procese poznávania kriminálnych aktivít. V procese kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania sú do jej základu implementované teórie a výskumné metódy z iných vedných disciplín. Túto skutočnosť je možné identifikovať a popísať z informačných tokov, napríklad analýzou citácií, ktoré sú využívané vo vedeckých publikáciách charakterizujúcich procesy kriminálno-polícajného poznania a opačne. V praktickej oblasti sa to premieta napríklad v rámci prípravy budúcich príslušníkov polície a prokurátorov (právo, kriminalistika, kriminológia, sociológia, psychológia, pedagogika, ekonómia, informatika, riadenie, marketing a iné). Dá sa povedať, že aplikácie intra- a interdisciplinárnych prístupov sú vhodné. Umožňujú formulovať princípy výstavby teórie a výskumu a integrujú aj teoretické poznatky príbuzných vedných odborov. Pre kreovanú teóriu kriminálno-polícajného poznania abstraktnosť a všeobecnosť výpovedí z iných vedných disciplín nie je východiskom, ale už výsledkom skúmania konkrétnych systémov (dispozíciou poznania). To výrazne prispieva k zvyšovaniu efektivity jej kreovania.

Práve tieto skutočnosti vykazujú konkrétnu relevanciu pri ďalšej systematickej činnosti v cieľavedomom budovaní teórie kriminálno-polícajného poznania.

Pri hodnotení stavu kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania je možné konštatovať, že už v súčasnej dobe tento systémovo realizovaný proces vykazuje konkrétnu organizovanosť, ktorá je vlastná každému jeho subsystému a jeho prvkom.

Kreovanie teórie kriminálno-polícajného poznania v súčasnom štádiu vývoja tvorí štruktúrovaný systém s adresným riadením. Ako systém je a musí byť začlenený do vyššieho systému, ktorým sú konštituované policajné vedy. Konkrétnymi vzťahmi, ktoré sú vytvorené spoločnými a špecifickými vlastnosťami v systéme reality policajného poznania, je možné charakterizovať jej relatívnu samostatnosť.

Uvedené skutočnosti je možné objektivizovať demonštratívnym charakterizovaním prístupov a postupov, ktoré autori akceptujú pri plnení úloh spájaných s kreovaním teórie kriminálno-polícajného poznania.

2.2 „Ako odborníci dnes chápu proces kreovania teórie kriminálno-polícajného poznania?“

Z informácií, ktoré sú spracované v predchádzajúcej časti, je zrejmé, že nie je možné jednoznačne odpovedať na túto otázku. Je to predovšetkým preto, lebo súčasné poznanie o procesoch kriminálno-polícajného poznania (aj napriek rôznym snahám) nebolo dosiaľ komplexne systémovo spracované. Aj napriek tejto skutočnosti možno na základe výsledkov rešeršovej analýzy uviesť, že o tejto špecifickej poznávacej policajnej činnosti existuje celý rad odborných informačných prameňov (Bango, D., Budka, I., Lisoň, M., Meteňko, J., Nesnídal, J., Porada, V., Šimovček, I., Viktorová, J., Stieranka, J. a iní).³² Z tohto poznania vyplýva, že procesy kriminálno-polícajného poznania v systéme policajného konania plnia významné špeciálne a špecifické funkcie. Snahou je, aby činnosť, ktorá je vykonávaná pri kreovaní teórie kriminálno-polícajného poznania mala pragmatický a koncepčný charakter.

³² HOLCR, K., PORADA, V. a kol. *Policajné vedy. Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2011. s. 221. „Dramatickejšie diskusie doposiaľ prebiehajú medzi odborníkmi, ktorí hypertrofizujú právne aspekty policajných vied, a odborníkmi, ktorí obohacujú ich autonómiu (bez toho, že by význam právnych vied pre policajné činnosti ignorovali).“

Z týchto dôvodov v tomto procese je akceptované, že úlohou teórie je v súlade s identifikovanými potrebami slúžiť policajnej praxi.³³ V súlade s touto koncepciou teoretické poznanie o procesoch kriminálno-policajného poznania je sprevádzané zdokonaľovaním využívaného konceptuálneho (*pojmového*) inštrumentária. Dochádza tak k zdokonaľovaniu metód a metodík teoretického poznania a súčasne sú konkrétne precizované odporúčania na účelovú realizáciu procesov kriminálno-policajného poznania. Spracované teoretické poznanie je aplikované nielen na procesy kriminálno-policajného poznania, z ktorých pochádza, ale aj na ďalšie oblasti. Má relevantnú hodnotu pri zdôvodňovaní potrieb vytvárať teórie, ktoré môžu tvoriť základnú štruktúru vedných odborov v systéme policajných vied (*spravodajské a operatívne poznanie, vyšetrovanie*).

Podobne ako v iných praktických vedách (*sociológia, pedagogika, psychológia, medicína a iné*) sa aj v policajných vedách v priebehu ich vývoja odohrávajú zmeny, ktoré bývajú vysvetľované ako zmeny ich paradigmy. Výrazom paradigma sa rozumie súbor všeobecných názorov, výskumných prístupov a konkrétnych metód, ktoré sú akceptované tými, ktorí určitú vedu realizujú. **Paradigma je teda viac ako metodológia vedy, je to „spôsob myslenia“ alebo „základná orientácia“ určujúca, čo a ako skúmať, ako skúmané objekty vysvetľovať a ako ich ďalej rozvíjať príslušnou vedou.** Pri aplikácii paradigmy na oblasť **vied o človeku a spoločnosti** sa ukázalo, že ich teórie sú **synchronne multiparadigmatické**. Zjednodušene povedané, pri ich fungovaní a rozvoji je zároveň akceptovaných niekoľko paradigiem vedľa seba. Nikdy nie je možné povedať, že by sa všetci vedeckí pracovníci v danej disciplíne zjednotili na jednom predmete a metódach teórií. Interdisciplinárnu akceptáciu aj týchto vedeckých poznatkov je možné sa orientovať a porozumieť množstvu často protikladných teoretických koncepcií i rôznych reformných projektov súvisiacich s teóriou kriminálno-policajného poznania.³⁴

V procese kreovania teórie kriminálno-policajného poznania sú tieto skutočnosti dostatočnými argumentmi pri obhajobe potrieb hľadania odpovedí na otázky:

„Akú paradigmu je vhodné aplikovať pri obhajobe postupu pri kreovaní teórie kriminálno-policajného poznania?“, „Aký má mať hlavný prúd (smer) táto vedecká práca?“

Z odpovedí na tieto otázky vyplýva, že autori v procese kreovania teórie pracujú konštruktívne a koncepčne. Uvedomujú si, že pri tomto vedeckom postupe je potrebné vykonať určitú tematickú redukciu, pretože pri skúmaní a hodnotení konkrétnej reality môžu opísať len jej časť. V zjednodušenom vyjadrení akceptujú, že výsledky explanácie tejto reality nie sú a ani nemôžu byť úplné (*výsledný obraz, ktorý vytvárajú o nej, nie je „definitívne správny“*).³⁵ Z hľadiska racionalizácie svojej práce v požadovanom rozsahu rešpektujú už dosiahnuté teoretické poznanie, ktoré je systémovo spracované v iných praktických vedách a v teóriách o práci s paradigmami.

³³ ERNEKER, J., PORADA, V. a kol. *Poznávání potřeb a transfer vědeckých poznatků do policejní praxe*. Praha: PA ČR Praha, 2006. s. 94. „Vedecká teória je základňou, ktorá stanovuje, čo je problém, aký je spôsob jeho riešenia a aké je kritérium jeho vyriešenia. Každá teória taktiež vo všeobecných rysoch determinuje svoju experimentálnu sféru. V danom smere, ak je úlohou policajných vied nachádzať jazyk na vyjadrenie a interpretáciu toho, čo sa teraz deje v policajnej praxi, je zároveň jej úlohou aj poskytovať toto zistené poznanie v súlade s potrebami policajnej praxe.“

³⁴ BOGDAN, R. C., BIKLEN S. K. *Qualitative Research for Education*. Boston, Allynund Bacon, 1992. 2nd ed. In PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika, věda o edukačních procesech*. Praha: Portal, s. r. o. 1997. s. 30.

³⁵ Určite existuje priestor na iné, napríklad aj úplne protichodné a nezlučiteľné spôsoby teoretického poznania. Popperr, K. R. „Veda musí začínať mýtami a s kritikou mýtov. Dobré vedecké teórie nie sú absolútne pravdivé, sú len menej nepresné ako tie predchádzajúce. Zároveň vieme, že táto metodológia v najrôznejších vedných odboroch priniesla úspech. Praktické vedy sú snáď najvýznamnejšou silou v rukách človeka.“

Význam tohto pragmatického prístupu je evidentný aj pri ich voľbe paradigiem, a to v priamom vzťahu na činnosť, ktorú realizujú v procese kreovania teórie kriminálno-policajného poznania. Pri voľbe prístupu v procese kreovania teórie kriminálno-policajného poznania akceptujú najmä **neofunkcionalizmus a neopozitivismus** (*novopozitivismus*).

Neofunkcionalistická koncepcia je založená na schopnosti využiť známe fakty a skúsenosti. V danej súvislosti je vhodné znova uviesť, že pri plnení policajných úloh sú účelovo realizované rôzne procesy a javy, ktoré môžu byť uchopené, ktorých sa možno zmocniť vo forme objektívnych faktov. Z nich možno odvodiť všeobecné výpovede, zákonitosti, ktoré sú využiteľné pri špecifikácii konkrétneho funkčného charakteru systému teórie kriminálno-policajného poznania. Využitie tejto koncepcie potvrdzuje, že autori v procese kreovania predmetnej teórie sú realistickí. Pri vykonávaní určitých zmien dávajú prednosť postupnej regulácii. V procese kreovania definujú dosiahnuteľné ciele, ktorých plnenie hodnotia využitím objektívnych výskumných metód v prísnej štrukturálnej postupnosti (*akceptujú priority*). Ich vedecký záujem je orientovaný na konkrétnu realitu.

Neopozitivismus (*novopozitivismus*) **reprezentuje pól objektivizmu.** Realizátorov poznania orientuje na pozorovanie a experiment, odmietanie špekulácie, ktoré nie je možné empiricky overiť. V najširšej miere sa snaží uplatňovať kvantitatívne nástroje. Hlavný problém neopozitivismu je vhodné sumárne riešiť položením otázky: „*Ako je možné nadobudnúť objektívne ľudské poznanie o skutočnosti?*“ Autori v procese kreovania teórie kriminálno-policajného poznania si uvedomujú, že to je súčasne i problémom teórie poznania a vedeckej logiky. Správnosť využívania zásad neopozitivismu v procese explanácie určitej reality vyplýva z objektivistických postulátov. Ich platnosť je potvrdzovaná jej metodickým sledovaním.

Záver

V predkladanej vedeckej štúdií autori na základe identifikovaných praktických a teoretických potrieb charakterizujú prístupy, ktoré akceptujú pri kreovaní teórie kriminálno-policajného poznania. Z prezentácie je zrejmé, že pri vytváraní teórie využívajú poznanie z aplikovaného výskumu (*výskumov*). Pri ich realizovaní je pozornosť sústredená na pozorovateľné skutočnosti a výpovede, ktoré je možné považovať za isté, zdôvodnené, a to aj v prípadoch, ak pochádzajú z iných vedných oblastí (*mimo policajných vied*). To potvrdzuje, že v tomto postupe, pri opise skutočností využívajú celú plejádu teórií (*dialektiky, systémov, odrazov...*). V počiatočnej fáze bádania pracujú s faktami, ale aj s existujúcimi problémami a možnosťami ich riešenia (*napríklad formuláciou hypotéz, ktoré je možné preskúmať – verifikovať alebo falzifikovať*). **Pri dosahovaní stanovených cieľov využívajú logickú indukciu, pretože riešia zložitý problém, ktorého štruktúru tvoria súvislosti zvláštneho a všeobecného.**³⁶ Takýmto postupom a jeho preverovaním začínajú. Na začiatku ich cesty pri „*budovaní*“ teórie kriminálno-policajného poznania je definovaná **realita kriminálno-policajného poznania**, ktorú sa rozhodli skúmať. V danej súvislosti problémom je: „*Čo je to realita kriminálno-policajného poznania?*“ „*Prečo je špecifická?*“ „*Prečo je kriminálna?*“ „*Prečo je poznávací?*“ *a pod.* Týmto prístupom identifikovali začiatok (*východisko*) a v určitom zmysle obsah predmetu tejto teórie. Pri induktívnom postupe poznávania postupujú od zvláštneho k všeobecnému. Ich cieľom je získať poznatky (*objektívne*) a pravdu o určitom objekte. V tomto systéme myslenia sa nepýtajú na „*dobré*“ alebo „*zlé*“; „*užitočné*“ alebo „*zbytočné*“. Formuláciu odpovede orientujú výlučne na „*správne*“ alebo „*nesprávne*“. Postup indukcie považujú za správny, ak sú jeho akceptáciou získané dôkazy o konaní

³⁶Autori sú si vedomí, že kto vychádza zo skúseností, nevyhnutne je odkázaný na cestu indukcie. Je to tak preto, lebo skúsenosti, pozorovania a fakty nie sú nikdy k dispozícii vo všeobecnej podobe. Vždy ide o jednotlivé skúsenosti, individuálne danosti a singulárne javy. Je zrejmé, že nezačínajú na absolútnom bode. Poznajú určité jestvujúce problémy, hypotézy o problémoch a možné riešenia v podobe návrhov.

(realizácii procesov KPP) vo forme zákonitostí. To znamená, ak výstup tohto poznania poskytuje poznatky o realite. Z týchto konštatácií vyplývajú otázky: „Je možné tento proces považovať za hodnotenie?“ „Ak áno, čo vlastne je hodnotené?“ Pri odpovediach na takto formulované otázky sa ukazuje ako vhodné uviesť, že v procese kreovania teórie kriminálno-policajného poznania autori využívajú hodnotové súdy, ktorými definujú (*odhaľujeme, identifikujeme, vysvetľujeme*) konkrétne problémy, ktoré sú spájané s účelovou realizáciou procesov KPP v jednotnom jazyku. Tým spoluvytvárajú metodológiu teórie kriminálno-policajného poznania.

V procese realizácie svojich zámerov **okrem induktívneho prístupu (typický pre empirické skúmanie) využívajú aj deduktívne metódy (axiomatické, konštruktívne)**. Uplatňujú ich v prípadoch akceptácie už nadobudnutého a vedecky spracovaného poznania (*najmä z policajných vied*), ktoré treba zaradiť do systému a vyvodit' z neho dôsledky, prípadne nové poznatky. Pomocou pravidiel logického usudzovania z pravdivých výpovedí alebo z výpovedí, ktoré sú považované za pravdivé, odvodzujú (*dedukciou*) ďalšie výpovede, ktoré v mnohých prípadoch používajú pri ďalšom odvodzovaní. Správnosť týchto prístupov potvrdzujú dosahované výsledky predkladanej práce.

Literatúra

- BOGDAN, R. C., BIKLEN S. K. Qualitative Research for Education. Boston, Allynund Bacon 1992, 2nd ed. In PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika, věda o edukačních procesech*. Praha: Portal, s. r. o., 1997. 494 s. ISBN 80-7178-170-3.
- ERNEKER, J. a kol. Správa z riešenia inštitucionálnej výskumnej úlohy „Aktuálne problémy rozvoja policajných vied a transfer poznatkov do policajnej praxe“ – problémový okruh VÚ 1/4 „Identifikácia potrieb a aktuálnych problémov v policajnej praxi a transfer vedeckých poznatkov do profesijných štruktúr Polície ČR“ v rokoch 2004 – 2008.
- ERNEKER, J., PORADA, V. a kol. *Poznávaní potrieb a transfer vědeckých poznatků do policejní praxe*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006. 232 s. ISBN 80-7251-217-X.
- FILÁK, A. *Základy teorie policejně bezpečnostní činnosti II*. Praha: Vydavatelství POLICE HISTORY, 2006. ISBN 80-86477-33-9.
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7
- HOLCR, K., PORADA, V. a kol. *Policajné vedy. Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2011. 242 s. ISBN 978-80-7380-329-2.
- PORADA, V., HOLCR, K. a kol. *Policejní vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2011. s. 72 a násl. 345 s. ISBN 978-80-7380-314-8.
- HOLOMEK, J., ŠIMANOVSKÁ, T. *Úvod do metodologie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2002. 163 s. ISBN 80-8054-249-X.
- LISOŇ, M. *Teória policajného operatívneho poznania*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012. 212 s. ISBN 978-80-8054-540-6.
- LISOŇ, M. Evalvácia funkcionality a organizácie a riadenia operatívno-poznávejcej činnosti. In *Policajná teória a prax*, ročník XVIII. č. 3/2010, s. 5 – 22.
- LISOŇ, M., POLÁK, P. Možnosti využitia identifikácie pri poznávaní legalizácie príjmov z trestnej činnosti, In *Odhalování a identifikace výnosů z neznámých zdrojů a podezřelých obchodů*. Sborník vstupních studií. Praha: Police history, 2008. s. 100 – 143.
- LUKEŠ, Z. *Základy bezpečnostního práva*. Praha: Academia, 1971. s. 42.

- C. de ROVER *Slúžiť a chrániť, ľudské a humanitárne právo pre policajné a bezpečnostné sily*. Bratislava: Príroda, 2003. s. 51. ISBN 80-07-01200-1.
- OBOŇA, J. *Systém a systémová analýza v prax*. Bratislava: Alfa, 1990, s. 210. 272 s. ISBN 80-05-00104-5.
- ŠIMON, L. *Policajno-bezpečnostná činnosť*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016. 149 s. ISBN 978-80-8054-686-1.
- ŠKROVÁNEK, J. K niektorým problémom vzťahu policajnej teórie a praxe. In *Policajná teória a prax*, roč. XII, č. 1/2004, s. 79 – 83.

Keywords: criminal police cognition, police sciences, police reality, practical sciences, create of the criminal police cognition.

Summary

Criminal and police cognition has become one of the important part of police cognition due to the needs of the praxis and in its historical development. It is linked with development of the society, and with requirements of the citizens (purpose, goal), specific objects of cognition, e.g. criminality. It is why it represents a difficult system. In the presented scientific study the authors stress if the conductors (police officers) do not respect theory in the whole extend and historical rules of the entity, their specific cognition about certain social reality can only became descriptions of relations, and a superficial analysis which does not cover the fundament of the phenomenon.

The ambition of the authors of the submitted scientific study is to make the theory of the criminal police cognition a system with solid foundations and to support the policing with its own terminological apparatus. For that reason, in the process of creating the theory, the authors adopt the knowledge which is systematically included in police sciences. Conversely, they expect that the knowledge from the theory of criminal police cognition will be inductively adopted in police sciences.

prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.
Katedra kriminálnej polície
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: miroslav.lison@minv.sk

JUDr. Jaroslav Rapčan, PhD.
Katedra kriminálnej polície
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: jaroslav.rapcan@minv.sk

Recenzenti: plk. Ing. Ivan Bátovský, doc. JUDr. Dezider Bango, CSc.